

Wstęp

Oddajemy w Państwa ręce kolejny numer „TECHNE. Seria nowa”. Niniejszy trzynasty numer skupia się na zaakcentowaniu znaczenia zastosowania nowych materiałów w architekturze i wnętrzach na przestrzeni od końca XIX w. do lat 30. XX w. Żelazo, żeliwo, stal, żelbet, szkło, znajdowały w tym okresie zarówno oponentów jak i zwolenników – wspominając jedynie o Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc, Bolesławie Podczaszyńskim, Karolu Matuszewskim, czy z łódzkiego podwórka Dawidzie Lande, którzy dostrzegali potencjał nowych tworzyw, wyzwalających kreatywność architektów, inżynierów, projektantów wnętrz.

Wystawy światowe w Anglii i Francji były przestrzenią eksperymentów dla nowych materiałów. Wznoszone na te specjalne okazje obiekty zachwycaly odwiedzających osiągnięciami okresu rewolucji przemysłowej. „Tymczasowe” struktury jak Pałac Kryształowy Josepha Paxtona ukazywały możliwości tkwiące w prefabrykacjach. Ikoną Wystawy Światowej w Paryżu z 1889 r. stała się Wieża Eiffla, której historię i losy prezentuje w swoim artykule Eleonora Jedlińska. Narodziny kolei zmieniły obraz transportu i podróżowania w XIX w. Nie tylko skróciły czas i poprawiły komfort przemieszczania się, ale dla zamożnego mieszczaństwa i wyższych sfer stały się nową formą spędzania wolnego czasu. Dworce kolejowe musiały spełniać wymogi techniczno-użytkowe, ale również estetyczne. Francuską architekturę dworcową szeroko analizuje praca Jacka Wesołowskiego. Kolejny artykuł – Krzysztofa Stefańskiego – przenosi czytelników do problemów związanych z dziedzictwem poprzemysłowym, zilustrowanych na przykładzie Fabryki „Towarzystwa John, Krebs i Spółka” w Łodzi i jego unikalną konstrukcją żelbetową.

Rozwijające się na przestrzeni drugiej połowy XIX w. i początku XX w. miasta Królestwa Polskiego zdominowała zabudowa czynszowa. Kamienice o bogatych neostylowych formach zdobiły detale żeliwne. Obecnie „znikające” z zabytkowych elewacji elementy radomskich balkonów opisuje i kataloguje Olga Stawczyk. Żeliwo jest materiałem bardzo plastycznym, ale jednocześnie wytrzymałym. Jego wykorzystanie w architekturze czy sztuce sepulkralnej jest powszechne w omawianym okresie. Szczególne walory artystyczne tego materiału prezentuje tekst Ewy Letkiewicz, ukazujący jego zastosowanie w unikatowej, biżuterii patriotycznej. Okres dwudziestolecia międzywojennego w Polsce prezentuje Agata Wereszczyńska. W swoim artykule przedstawia nowe materiały takie jak tworzywa sztuczne w polskim designie wnętrz ich rodzaje i zastosowanie.

Czasopismo popularyzuje również wyniki badań młodszych naukowców – studentów i doktorantów. Zachęcamy do lektury artykułu Emilii Pełki, poświęconego zmianom przestrzennym dawnych świątyń w I połowie XIX w. na obszarze wybranych miast Kongresówki.

W części poświęconej recenzjom i sprawozdaniom zachęcamy do analizy publikacji *Lebenstein. Mały leksykon archetypów* przygotowanej przez duet: Eleonorę Jedlińską i Krzysztofa Stefańskiego. (Nie)typowy opis / recenzję wystawy prac Loli Naliwajko, *Smaruję furję dżemem truskawkowym*, która prezentowana była w przestrzeni Instytutu Historii Sztuki UŁ w 2023 r. przedstawia Krzysztof Cichoń.

Na łamach tego numeru pragniemy również przypomnieć ważną postać związaną z historią rozwoju łódzkiej historii sztuki, zmarłego 26 listopada 2023 r. dra Krzysztofa Rutkowskiego, którego w osobistej formie wspomnień przypominają: Krzysztof Cichoń, Eleonora Jedlińska i Iowita Jagła.

Redaktorzy pragną serdecznie podziękować wszystkim Autorom za ich pracę nad tomem i poświęcony czas.

Daria Rutkowska-Siuda

<https://orcid.org/0000-0002-7505-3663>

Uniwersytet Łódzki
Instytut Historii Sztuki